

Dan v Vrbi.

Špisala Ernestina Jelovšek.

»O Vrba! Srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta . . .«

Prešeren.

udno! Do sedaj mi še nikdar ni prišlo na misel, da bi si bila želela videti očetovo rojstno hišo; pač pa sem želela največ samo enkrat na njegovem grobu moliti, in to je menda pripomoglo, da sem hitela v domovino . . .

Toliko tujcev¹⁾ hodi tja gledat rojstno hišo pesnikovo; zakaj ne bi tudi jaz obiskala kraja, kjer se je rodil moj oče . . .

Potoma sem se že kesala. Čemu se neki sedaj peljem tja, nemara me čaka nova prevara, novo gorje? . . . K sreči me tam ne pozna nihče; nepoznana prihajam in nepoznana odidem. Pri tem pa si ogledam dražestni košček svoje mile domovine . . .

Pot me je vodila sredi zelenih travnikov in rodovitnega polja: lepšega izprehoda pač ni nikjer! In tu, v tem prijetnem kraju, v zatišju visokih gorâ je bil zrastel moj oče. Kako dobro mu je delo, kadar se je iz svetovnega vrvenja in borjenja zatekel v tiho rodno vasico, čeprav samo za kratko dobo, včasih morda samo za nekaj dni! Oh, sedaj umem, zakaj se mu je Gorenjska toliko priljubila, zakaj je ostal Slovenec v svojem mišljenju in čuvstvovanju ter pesnil v govorici svojega naroda!

Kmalu sem bila v vasi.

Pred hišo s spominsko ploščo Prešernovo se ustavim in potrkam na vrata; bila so zaprta.

Soseda mi je svetovala, naj grem zadaj preko dvorišča v hišo. Slušala sem jo. Na dvorišču je gospodar vpregal par konj pred plug. Vprašam ga, če smem v hišo. Prijazno dvigne roko proti vratom ter odgovori:

»Le pojdite no, le!«

Ah, temu pač nisem dobrodošla, si mislim ter vstopim. V veži pred ognjiščem je stala gospodinja ter mi prijazno pokazala sobo, v kateri se je rodil Prešeren. Bila sem torej v rojstni hiši svojega očeta — tujka . . .

¹⁾ Gospodična Jelovšekova je kupila za rojstno hišo Prešernovo posebno knjigo za častitelje našega pesnika, da se vsak, ki obišče Vrbo, lahko vpiše v dotično spominsko knjigo.

Uredništvo.

Tujka sem prestopila domači prag, tujka pojdem zopet odtod . . .

Navadna, priprosta kmečka soba, samo snažnejša. Nič, prav nič, kar bi spominjalo, da je rojstna hiša pesnikova.

V moji sobici vise tri podobe od njega. Fotografija Ganglovega lepega doprsnega kipa, lesorez portreta, ki ga je slikal oče dr. Svetine, ter rez Goldensteinove slike z jokavim obrazom — tukaj pa ničesar! Mogoče, da nisem ničesar videla. Pa, kako naj tudi zajdejo take podobe v to pohlevno, skrito vasico!

S težavo sem se zatajila, da nisem glasno zaplakala ter ljudi opozorila nase. Trudna sedem na klop. Samo enkrat, in čeprav samo za eno minuto, sem hotela se odpočiti v hiši, kjer je bil rojen oni, ki sem ga vedno neomajano ljubila, dasi mi je življenje, ki mi ga je dal, ponujalo le malo veselja in radosti . . .

Stopila sem v vežo. Žena je kuhala kosilo, poleg nje pa je stal 11 do 12leten deček ter pestoval zalo enoletno dete. Oba otroka sta bila lepa: nekaj znanega, simpatičnega je bilo v teh otroških obrazih.

Zdelo se mi je, da ni prav, če se kar kratko poslovim od ljudi, katerim delam nadlego, s priprostim pozdravom »hvala lepa«. Obrnem se torej k ženi ter jo vprašam:

»Ali je ta-le mali vaš?«

»»Da, tudi večji je moj, pa jih imamo še, dva fanta in tri deklice.««

Potem pa me vpraša:

»»Odkod pa ste vi?««

»Iz Ljubljane.«

Medtem se je bil prikazal mož na pragu ter se nam približal.

»Ali je to gospodar, vaš mož!«

»»Da, moj mož.««

Stal je pred menoj in zrla sva si iz oči v oči. Črez nekaj časa me vpraša:

»Odkod ste pa vi?«

»»Iz Ljubljane . . . Prosim, kako ste pa Prešernu v rodu?««

»Moj ujec je bil.«

»»Vi ste torej Minin sin?««

»Da. Kaj ne, vi pa doktorjeva hči?«

Sedaj nisem mogla več nazaj ter reči, da ne; sploh pa moj oče ni imel vzroka sramovati se me, odgovorim torej: »Sem.« Ponudiva in stisneva si roke.

Sedaj se mu ni nič več mudilo na polje. Peljal me je nazaj v sobo, pogostil me po svoji moči ter mi povedal, da me je že včeraj

ogledaval v cerkvi, ker sem tako podobna njegovim tetam. Vprašal me je, kdaj zopet pridem. In ko sem mu odgovorila, da ne vem, ker se ne bom dolgo mudila v Žirovnici, povabil me je prijazno, naj kar ostanem pri njem. Pod streho ima sobico, ki je prav pripravna, »da se boste najedli dobrega zraka«, kakor je dejal. Nazadnje sem mu morala obljubiti, da pridem drugo leto, seveda v resnici nisem resno mislila na to.

Raziti smo se morali, kajti videla sem, da zadržujem ljudi, ki imajo dovolj drugih opravkov. Kot pravi poljedelec me je peljal tudi v hlev ter mi ponosno pokazal svojo živino. Toda čas hiti. Ločili smo se in obljubila sem jim, da še pridem v nedeljo.

* * *

»O Vrba! Srečna, draga vas domača!«

V nedeljo po maši me je čakal moj novi bratranec pred cerkvijo. Napotiva se proti Vrbi!

Gredoč mi je iznova prigovarjal, naj še to poletje pridem, toda zopet sem odložila svoj poset na prihodnje leto.

Da, v resnici, še enkrat bi rada videla krasno Gorenjsko, zlasti pa to idilsko vasico! Pa naj pride tako ali tako, nepozabljiva mi ostane nedelja, katero sem preživela v hiši bratrančevi; s hvaležnim srcem se ga bom spominjala in nikdar ne pozabila ljubeznive gostoljubnosti njegovih domačih. Bila pa sem tudi vsaj en dan domača v očetovi hiši, katere gospodar mi je najbližnji po krvi, ker nimam bratov ne sester . . .

Otroci so bili razen enega vsi doma; vseh skupaj jih je sedmero.

Po kosilu sem šla z bratrancem na polje in tudi »sosea sv. Marka« sva obiskala.

Med potjo mi je pripovedoval, kako zanemarjeno posestvo je dobil po svojem očetu in kako se mora truditi, da pridela, kar potrebuje njegova mnogoštevilna družina.

Šla sva domov. Pravil mi je o vseh svojih tetah, sestrah mojega očeta, kako so živele in umrle v visoki starosti . . .

Poslušala sem ga sicer, toda — naj mi tega ne zameri — samo napol. Gledala in uživala sem tihi mir te hiše, občudovala poslušne otroke in pridno ženo, ki se spretno suče in ugame že na očeh vsako željo svojega moža... »O Vrba! Srečna, draga vas domača!«... je zvenelo v moji duši.

Zatopila sem se nazaj za 70–60 let in si mislila na prostoru, kjer sedi sedaj moj bratranec — dr. Prešerna! »Da b' uka žeja me

iz tvoj'ga sveta speljala ne bila . . . » Tako bi bil tudi on gospodaril v krogu svojih dragih, sicer samo priprost kmet, toda svoboden, sam svoj gospod, od nikogar neodvisen, ljubljen in čislán od svojcev, za nje skrbeč in se trudeč, v tem malem kraljestvu — kralj! . . .

Toda želja po znanosti ga je gnala med svet, ki ga je prevaral s svojim sebičnim samoljubjem ter mu globoko ranil mehko srce, med svet, ki mu ni dal drugega kakor prezgodnji grob in kamen na gomilo! . . . Še danes mu nekateri ne morejo odpustiti, ker je pokazal, kako sladko zveni jezik njegove domovine, kadar poje o ljubezni, kako mило in tolažeče se glasi v bolešči, kakor če mati nad zibeljo uspava svoje bolno dete . . .

Kakor jaz danes, sedel je morda nekđaj Prešeren v rojstni hiši. Tako kakor sedi meni nasproti njegov nečak, sedel je njemu svak s svojo družino. In tedaj se je moral v mehki pesnikovi duši roditi sonet: »Vrba« . . .

Moj bratranec mi je zatrjeval, da jih je že mnogo obiskalo rojstno hišo pesnikovo — in imenoval mi je mnogo znanih imen — toda nihče ga ni tako razveselil kakor jaz. To priznanje me je zelo veselilo, še bolj pa, ko je povedal, da je bil prišel lansko leto neki Čeh, ki je dejal: »Prag bi poljubil tej hiši, kjer se je rodil ta genij!« . . .

»Pa zadnjič me nisi bil nič kaj vesel?«

»O pač, namenjen sem bil na polje, pa si mislim: še vsakega, kdor je prišel, sem prijazno pozdravil, naj torej stopim v hišo, „če ne, poreče, da sem zarobljen kmet“.«

»Da, še v „Narod“ bi te bila dala.«

»Potem sem te pa spoznal, ker si našim tako podobna, posebno teti Katri; ta je bila taka kakor stric doktor, so dejali mati.¹⁾ In ker so bili oče dr. Svetine Katri podobni, se je po njih napravila tista podoba.« (V Jurčič-Stritarjevi izdaji.)

Vprašala sem, če je bil res dr. Prešeren rojen v tej sobi, in menili so, da je mati bratrančeva nekđaj dejala, da ne, ampak v »kamrici« poleg, kar je gotovo verjetnejše; samo teta Alenka je rekla, da v sobi . . .

Pozno je že bilo in morala sem iti. Bratranec me je spremil do Žirovnice. Na cesti sva se poslovila ter si dala roke — na svidenje prihodnje leto?! . . .

Ozrem se: solnce je zahajalo . . .

¹⁾ Tudi moja mati je često pravila, da je bila Katra zelo podobna mojemu očetu.